

Puffanások

Úristen, valamikor én egy szép nő voltam. Ez jutott eszembe, amikor földet értem. Arra nem is gondoltam, hogy kitört a nyakam. Bár arra tán nem is gondolhattam volna, állítólag olyankor már nem gondolunk, a nyakszegés kizárja, a hirtelen beálló halál, nem is tudom, hogy van ez, ha a csigolyám törik, még jár az agyam, ha a nyakam, akkor nem. A vállamra sem gondoltam és a térdemre sem, a lábamra sem, csakis a fejemre, az agyamra és az arcomra. Először az arcomra, amire az egész testem súlya helyeződött a földet érés pillanatában. Aztán az agyamra, hogy jár-e még, gondolok-e dolgokra. Arra gondoltam, hogy Úristen... Nem tudom, ha azt akarjuk tudni, jár-e az agyunk, azt mivel kutatjuk, a választ a kérdés rejti, a kérdést pedig az teszi fel, aki a választ is tudja, ami. Ami a választ is tudja, vagyis az agyunk. Agyrázkódásom van-e. Tudom-e a nevem? Mert holnap is nap van, azután is, nem mindegy tehát, megrázkódott-e az agyam és mennyire, abból élek, nem úgy élek belőle, mint egy világhírű sakkozó, nem ezért fizetnek, úgy élek belőle, hogy mindig jár, erre-arra, szórakoztat, elszomorít, az agyam a legjobb barátom és a legnagyobb ellenségem.

Ne gondolkodjak már annyit, szokták ezt nekem mondani.

A fiamnak például az agya nem ellensége, hanem csakis a barátja, saját szolgálatába állította, hogy neki jó legyen, úgy. Szolgálja őt, szórakoztassa, a naprendszerből a régi lemezek cédére írásának megoldásáig, különbségek megfogalmazására használja és szelektív hulladékfeldolgozónak, ami nem fontos, azt azonnal kiveti, nem rágódik, nem gondolkodik *annyt*, nekem azt szokta ajánlani, jusson eszembe a *Ponyvaregény* legjobb mondata, az „önbecsülés, ami baszogat?”. Hogy konkrétan az okoz bennem időről időre gondot, bánatot, könnyeket? Verítéket is, de ő ezt nem ismeri, vért meg táncsak nem, noha itt, ahol földet értem, ez a sós valami csakis a vérrem lehet. A fiam nem ismeri Churchill mondatát, amivel az angoloknak nem ígérhetett mást, csak vért, verítéket és könnyeket, ezzel mozgósította

őket, nem én találtam ki, Heller Ágnessal vettem át lazán, tulajdonképpen mégis a gyerekeknek van igazsága, meg Bruce Willisnek a *Ponyvaregényben*, az önbecsülés mozgatja a dolgokat, olyanokra is képes, hogy a vér, veríték és könnyek lehetősége úgy jelenjen meg a nemzet szeme előtt, mint az önbecsülés maga. Az az önbecsülésünk, hogy seggbe kúrjuk a fricceket, noha közben sírás lesz, halál és szenvedés.

A gyerek nem jutott eddig, nem is veszi ennyire komolyan, csak engem figyelmeztet kedvesen, hogy ne engedjem az önbecsülésnek, hogy kikezdjen, akár a rozsdá, marjon, hanem csináljam a dolgom, mert éppen ez lehet a dolgom, keresni itten a magyarokat, írtam már eleget, vagy fogok, esetleg nem fogok, mindegy is, megmondta a tata, csak a soványodás van ebből a sok mondatból, a tenger eszemmel értelmesebb dolgokkal is foglalkozhatnék. Amivel mostanában, az például értelmes. Nem mintha a regényírás nem lenne, örömmel is venné, ha megírnám a fontosabb történeteket, amiben veszekednek, kiabálnak, és nincs idejük elmenni a templomba, de ha nem, az tán még jobb.

Ha felállok és tudok menni, akkor bizonyára nincs agyrázkódásom, ez jutott eszembe. De előtte meg az, kitörhetett a fogam, ahogy a kilóimmal rázuhantam az arcomra, biztos, hogy kitört a fogam, próbáltam a nyelvemmel kitapogatni, éreztem is darabkákat, keveredtek a sós ízzel. Aztán külön-külön regisztráltam a végtagjaimat, hogy fel tudjak állni, erre szükség volt, összegabalyodtak ugyanis a lábaim és a két kezem, kinyúltam, akár egy béka, összegabalyodva nyúltam ki, ami nem lehetséges, mert ez vagy-vagy, de az agyam mégis úgy értékelte a helyzetem, hogy nem fogok tudni fölállni, amíg össze vagyok gabalyodva, függetlenül attól, hogy szerzetesét a végtagjaim, szerencsére még hozzám kötődve. Talpra ugrottam, megráztam a fejem. Vitt összeviessza, ez biztosan az ijedségtől van, gondoltam, nem lehet agyrázkódásom, most fontos dolgokkal foglalkozom, nem fér bele.

Fölszaladtam a lépcsőn. Rohantam fölfelé a sötétben. Kettesével szedtem a lépcsőfokokat, mert addigra már az is eszembe jutott, hogy mit gondolhatnak rólam, ha vannak ott emberek, ugyan mi juthat eszükbe, a fenyőfák és rózsatövek szegélyezte úton mi történhetett, ami ekkora zajjal járt. Puffanással. Amikor fölértem, láttam, hogy mindenki engem néz. Hat-nyolc ember, nők és férfiak, valami gangon dolgoztak, sűrögtek-forongtak, káposztát szeltek, bográcsban paprikást főztek, kezükben a főzőkanál, a nagykés, a lámpa fényében bogarak, szemükben ijedt kíváncsiság, a ruhám nem szakadt el, de teljesen összekoszolódott, megálltam előttük.

Beestem, mondtam, hogy történhetett, mondták. És körém gyűltek azonnal, mindannyian, jól van-e, kérdezték, és mondták a nevem, nem is

tudtam, hogy ismernek, tudják, ki vagyok. Egy nagy balfék, az vagyok, normális ember nem zuhan bele egy pincelejáratba. A tekintetükből láttam, miként festek. Remegni kezdtem, hetekkel később is remegtem még, noha nem olyan sokáig, mint amilyen sokáig azt éreztem a járdán gyalogolva, hogy azonnal bezuhanok, éreztem is, zuhantam, szédültem, meg kellett állnom. Most már ez elmúlt, lépcsőn lefelé még előfordul, olyankor lassítok.

Lassítok, ha azt érzem, zuhanok.

Mit tegyenek velem, ez volt a kérdés, azonnal szólnak, orvost kell keríteni. Ettől jobban megijedtem, mint a legelső gondolatomtól. Fölmegy a szakácsnő és megszakítja az összejövetelet, közli, kezében a nagykéssel és nyakában a virágos köténnyel, ujjai között néhány szál káposzta remeg, közli a rengeteg emberrel, hogy baleset történt, így és így. És miután kiderül, hogy élek, mozogni és járni is tudok, következik a valóban fontos felismerés: mekkora egy balfék ez a nő.

Ezt mégsem engedhettem meg. Meg kellett állítanom a fél falut. Nem túl nagy faluról van szó, de azért jelentős számú emberről, akik nem akarják annak a felelősségét, hogy ez a nő itt esetleg mégis összerogyjon. Közlebb jöttek, tapogattak kicsit, finoman, igyekeztek tapintatosan rejteni a dermedt rémületet, amit a látványom okozott.

Nem!

Senkinek se szóljanak, van itt valahol fürdőszoba, tükör, ilyesmi. Komoly kísérettel érkeztem be az épületbe, a konyha is tele volt, kezdtek teríteni az asztalokat, százötven-kétszáz emberre, hordták a tányérokat, a salvétákat, csörgött az eszcálg, csilingeltek a pálinkás poharak.

Ismét körülálltak, együttérzéssel, sajnálattal, ezt pontosan lehetett érezni, segíteni akartak. Bementem a fürdőszobába, belevicsorítottam a tükörbe, megvoltak a fogaim. Oldalt fordítottam a fejem, lehorzoltam az arcom, semmi baj. Félrehúztam a pólóm, a vállam is lehorzoltam, semmi baj. Felhúztam a nadrágom, a lábszáram teljes hosszában lehorzoltam, semmi baj. Lemostam hideg vízzel, vécépapírral felitattam a vért, aztán a fehér, érdes vászontörülközőt is rászorítottam, arc, váll, láb. Rendben vagyok, már mosolyogtam, akár egy győztes csata után az életben maradt katona, az élet önző, részvétnek helye csak akkor, ha magunk rendben tudjuk.

Visszamentem a konyhába, ami nem konyhaméretű volt, hanem menzamáretű, csillogtak benne az edények, zavarta a szemem a fény, közben megérkezett a házigazda, neki is elmeséltük, hogy mi történt, a résztvevők is szivárogni kezdtek, a székelyen marta a testem. Leveleket és ágacskákat szedtek ki a hajamból.

Valamit tenni kell az arcával, mondták, mert reggelre földagad. A tükröbenézést követő néhány másodpercnyi nyugalom szertefoszlott, igazuk van, már érzem is, ahogyan püffed, dagad, akár ha egy fél almát tárolnék az arcom bal felében.

Nyilvános vitát kezdeményeztek az arcom állapotáról, de nekem addigra már úgy fáj a vállam, hogy azt se bántam, ha ronda maradok.

A vacsorafőzésben egy hentes is segédkezett, aki éveken dolgozott a közeli város kórházában, mint később bizalmasan közölte velem, a nőgyógyászati osztályon, tehát ha úgy érzem, sebesüléseim másfelé is kiterjedtek, szívesen ellát jó tanáccsal, ez a hentes mint egészségügyi dolgozó, aki egyébként a folyón túl elhelyezkedő másik közeli város elmeintézetének is szakmunkatársa volt, jártasságával nem kérkedve közölte, hogy azonnal borogatni kell pálinkával az arcom, szorítsam rá a hideg vizes zsebkendőt, előtte azonban a hideg nagykést, legjobb lesz felváltva, nagykés, pálinka, nagykés, pálinka.

Megérkeztek a tanácskozás résztvevői, bemenekültem a hátsó traktusba, arcomon a tortaszeletelő késsel, kezemben a pálinkás zseppel. Ziháltam. Utánamjöttek.

Oh, Uram, tartsál titokban engem.

Valahogyan kikeveredtem az udvarra, ott lépkedtem, sántikáltam, bicsegettem és telefonáltam, felhívtam az orvos barátomat, akinek nekiszegyeztem a kérdést, tudom-e mozgatni a vállam, ha eltört. Mivel elég késő volt és téreőr se nagyon, csak annyit hallottam, hogy nevet és megnyugtat, évtizedek óta teszi, de ilyen még nem volt a barátságunk történetében, hogy valóban baj történt. Azt hitte, a szokásos. Csak másnap délelőtt, amikor baráti és orvosi lelkiismerettől vezérelve megjelent a kapuban, hogy átvizsgáljon, csak akkor ijedt meg a látványomtól, a helyzettől, tapogatta az állkapcsom, a járomcsontom, forgatta a fejem a nyakamon, és csóválta a fejét, ha két centivel arrébb, hát, nem szívesen mondom, de óriási szerencséd volt, nem is azért, mert semmi sem tört el, hanem azért, mert élsz.

Azért élek, hogy a lovam lerúgja a nád hasáról a harmatot. Nem leszek zablája.

Mire megszakadt a vonal, már híre ment az esetnek, tornagyakorlatokat kellett végeznem, hogy lássák, mozog a kezem, hiába mondtam, hogy már letelefonáltam, igaz, rosszul hallottam, de biztos, nincs baja a vállamnak, inkább innék egy pálinkát. Ezt helybenhagyták, kettőt is kaptam, meg vacsorát, elbírt a gyomrom, az éhség nem múlik el az ijedségtől, a gyásztól sem, ez kicsit szégyenteljes tény, de hát embernek lenni amúgy is

Ami az elkövetkező hetekben történt, a csodálatos eseményt követő hetekben, az jobban megdöbbenett, mint maga a jól végződő baleset. Az volt a kérdés, mit kerestem én abban a faluban este, miféle tanácskozás résztvevője voltam, s ha voltam, miért távoztam bele az éjszakába, nem illik ilyent tenni, ugyan ki sétál fenyőfákkal és rózsatövekkel szegélyezett betonúton, s ha ezt teszi, miért nem veszi észre, hogy kettéágazik az út, egyik kanyarog tovább a lombhullatók irányába, a másik pedig egyenesen a pincejáró betonplatójához vezet igen sok lépcsővel.

A magyarázat olyan egyszerű volt, hogy ha nem lennék végtelenül naiv, tán gondoltam volna, hogy mindent megváltoztat körülöttem, ám nem gondoltam, ellenkezőleg, miután kihevertem a szégyenérzést balfék esemény miatt, az egészsel nem törődtem tovább. Politikai tanácskozáson voltam, ezt nem lehet másként nevezni, mert az volt, pártbéli emberek jöttek össze mindenhonnan a tartományból, ki pedig azért mentem, mert SMS-t akartam küldeni, de nem volt az épületben térerő, s amikor kiléptem, azt tanácsolták, induljak elfelé az épülettől, s majd lesz. A térerőt lestem a telefonon, ezért nem néztem az utat, el is vakított a telefon kékes fénye, ezért léptem bele a semmibe, értem földet az arcomon a pinceajtó előtti betonplatón.

Lehet, hogy ez kevés, de a sors nem kérdezősködik. A gyermekkor elmúlt.

Akkor tehát belekerültem a politikába, ez derült ki rólam, belekeveredtem, nem az vagyok, aki voltam. Egy író nem keveredik bele pártügyekbe, nem foglalkozik politikával, legalábbis nem válik a részévé.

Kockázat nélkül mit érnek a hétköznapiak? Vagy az élet, ami egy veszélyes üzem.

Néhány hónappal később egy ugyanolyan tanácskozáson voltam, politikai összejövetelen, nagyon jó érzés volt, s nemcsak azért, mert zenekar is volt és lehetett tánra számítani, hanem azért is, mert – ahogyan Heller Ágnes folytatta a churchilli idézet után a mondatot – van, hogy az embereknek a szemébe kell mondani a legrosszabbat, ez lehet mozgósító és lehet elriasztó hatású is, az angoloknál bejött, s itt is, ahol én élek, bejött, volt egy olyan érzésem, megtaláltuk a magyarokat.

...mintha ismerné saját sorsát és azokét is, akiknek a társaságában van.

Ilyen érzés volt abban a teremben ülni, a színpadon vacsorázó zenekart bámulni, koccintani a pelinkovaccal, rágyújtani, amikor már a lazítás következik, az együtt következik a pelinkovaccal, az összejövetel házigazdája köszöntőt mond, önkéntes alapon kijelölődik a következő összejövetel helyszíne és nagyjából időpontja, és akkor a magyarok, akik azt hiszik egymásról, van bennük valami közös, beszélgetnek, helyezkednek, ügyeket intéznek, összebeszélnek és szét is. Úgy viselkednek, ahogyan a kőfa-

ragók, ácsok, balettosok és költők is, a jó katolikusok és mosolygós zsidók, kijelölődik az életben néhány perc a közös élményre, hogy aztán szét is forgácsolódjon, mégis megmarad belőle valami, egy halvány vonal a lélekben, jó érzés, gyermeki, mintha ismernék a saját sorsukat, miként egymáséit.

Nem nagyon mozdultam ki a teremből, nemrégiben fejezték be a művelődési ház felújítását, az udvaron még gödrök voltak és itt-ott kupacok, sár is, beleeshettem volna, megcsúszhattam volna, nem akartam kockáztatni. Inkább üldögéltem és a zenekart figyeltem, megtörölték a szájukat, és rákezdték a muzsikára, följebb hágott a hangulat, nem volt neki oka azonkívül, hogy jó érzés volt, akolmeleg, összerosolygás, kemény két hónap volt a jelenlévők mögött, kampánynak hívják, politikusok járják a falvakat és városokat, akiknek a szervezők összehozzák a helyszínt és az embereket, s amikor az egésznek vége van, következik egy vasárnap, amikor kiderül, mennyit ért a megtett kilométer, átszámolódnak a mondatok, mosolyok, kérdések, fórumok, művelődési rendezvények, gazdálkodók és vállalkozók tervei és terhei, átalakulnak egy számjeggyé, amiből aztán tudni lehet, sikeres volt-e a kampány. Odaért-e az üzenet, megtalálódta-e a magyarok. Ezek a más milyenek, nem beilleszthetőek, viselkedésükben elkülönböződők, itt finomak, halk szavúak, jólneveltek, félénkek, vadgerlék, ott durvák, hangosak, gesztusaikban erőszakosak, balkáni gerlék. S hát meg ettől aztán az összejövetel is nagyon jó hangulatú volt, a fáradtságot legyűrte a pelinkovaci lilás színe.

Arra gondoltam, ha nem keveredtem volna, miként azt hallom, s valóban tény, nem vitatom, ha nem keveredtem volna bele a politikába, akkor mindezt nem látnám, heverészhetnék az ágyamon a téli hideg elől behúzódva, és tudhatnám, mi az igazság, így viszont, hogy itt vagyok ezzel a sok emberrel, táncoltam is már kettőt, fogalmam sincs arról, mi az igazság, csak az érzés van bennem, a tapasztalat érzése, hogy nem kívülről jöttem egy történetbe, hanem magam is a része vagyok.

A nevem miatt van mindez.

Engem nem úgy hívnak, ahogyan mindenki gondolta, hogy hívni fognak, talán túl sok lett volna a családnak, Szent István napján az esküvő, aztán meg a lány, akit Ilonának hívnak, ennyire azért mégsem katolikus a családnak, elég a keresztből annyi, amennyit okvetlenül ránk mért a magyar Isten, nem kell egy olyan lány, akiről az embernek állandóan Jézus keresztje jut eszébe, amit megtalált, szögeiből koronát és lovának zablát készített, asszonyként boldog, miután elbocsátották, kevésbé lehetett, kárpótolni a fia által visszacapott rang sem tudta, a pénzérmék sem, a napkeleti bölcsek maradványai sem, vagyis a bizonyosság. Pedig a bizonyosság a hit támasza. De nem jelent boldogságot. Vagy boldogságot jelent. Kérdés, kérdés.

Ne legyen tehát Ilona, hagyjuk a keresztet másra, lovának ő maga lesz a zablája, koronája a kisradanovaci égbolt, gondtalan nevetése betölti a földet.

Lovának ő maga lesz a zablája.

És akkor tehát másik nevet adtak nekem, nem azt, amivel a szombati piacozók meghúzták a pálinkát. Ilona, Ilona, de szép is, mondták, s nyeltek a nehéz kortyokat, apám csak legyintett, hadd mondják, ám valahogyan mégis rajtam maradt, mintha a pálinkával belémkortyolták volna a piacozó kis- és nagyradanovaci földik a nevet, ahogy ott feküdtem a zsidó kórházban a pokoli augusztusi hőségben, ilonásultam, a hit adott volt, csak a bizonyosságot kellett megtalálnom hozzá. S éppen negyvenéves lettem akkor.

Onnan tudtam, hogy megtaláltam, hogy azt éreztem, hazaérkeztem a saját életembe. Helyet kaptam ilonásult életemben, lovamnak a zablája, akivé lettem, gondolom, annak nevelt az apám, egyszerűen kikerült a szájából, átáramlott a fájdalom, az öröm, a tétovaság, a mámor.

De bőven volt még hely újabb szögeknek.

Pedig nem volt ilyen egyszerű, voltak esték, amikor veríték és könny áztatta a zsebkendőm, gondolom, nyál is. Gondoltam, kiszállok az egészből, amihez még hozzá se kezdtem, bele se fogtam, s azt sem tudom, merőről kellene belefognom és mibe, ez nem olyan, mint az irodalom, itt nem mondatok vannak, hanem emberek.

Én már húszévesen is úgy tudtam, író vagyok, csak még nem látszik. Negyvenévesen meg azt gondoltam, nem akarok én magyarokat keresni, végül is tényleg író vagyok, nyugodt állapot, szoba, számítógép, mondatok, vannak köztünk olyanok, amiket én írtam, elég. De nem volt elég. Élő szöveget tapintottam, ültem különféle összejöveteleken, és éreztem magam körül, a testemen, a szememben, selymes volt és karcos, a fűtetlen termekben a szájak párájával keveredett, nem volt nem fűtetlen terem, rezesek fűjták a Himnuszt, amihez, lássuk be, a hiten kívül nincs sok közünk, ezzel küzdöttem mondatokon át, mondatdombokon és -szakadékokban voltam a lovam zablája, néztem azt, amiről úgy gondoltam, értem, hogyan érteném, hisz erről írtam lustaságomhoz képest elég sok oldalt, néztem, élő szöveget tapintottam, s kiderült, érteni sok mindent lehet, csak a bizonyosság nélkül olybá vehetjük, hogy egy huncut petákot sem ér, pontosabban egy nagy lófasz az egész, a bizonyosság azonban csak akkor adja magát, ha úgy hozza kedve.

A történet részének lenni.

Aki önmaga lesz lovának zablája, honnan tudja a helyes irányt? Ami csakis az előre lehet. Kétely nélkül. Indultam eleget, s jutottam egyre hátrébb, értem egyre lejjebb, noha olyan hirtelen, egyetlen s akaratlan mozdu-

lattal még soha nem jutottam a dolgok mélyére és majdnem végére, mint azon a szeptemberi estén, amikor a pincelejárát betonplatóján értem földet az arcomon. Arra gondoltam, a csillagos égre és a holdra bámulva a hazafelé tartó úton, ezt sem én találtam ki, költészet, Weöres Sándoré méghozzá, arra gondoltam tehát, valami nagy bünt követhettem el, ha ez a figyelmeztetés, pedig nem az volt, vagy ha igen, későn jött. Ahhoz képest, amit a zablá érez, miközben a ló húzna, patája lerúgná a nád hasáról a harmatot.

Inkább bűnhődjön egy-egy ártatlan (Isten majd helyesbít), mintsem egyetlen igazi bűnös kicsússzon a hálóból (Istenre se lehet mindent áthárítani).

Es akkor meghalt egy ember. Kiabálás kezdődött, zavar keletkezett a teremben, csődület támadt, hátráltak és előre, a zenekar félbehagyta a munkáját, zavart csönd keletkezett, kivágódott egy ablak, a mikrofonnál orvost hívtak, a földön pedig ott hevert a férfi, teste tompán puffant, ahogy hanyatt esett, visszafelé lett értelme a zajnak, hogy már a földön hevert, kék fejjel, mozdulatlanul. Amikor a mentők kiértek, visszaparancsolták belé az életet, letépték az ingét, meztelen mellén csattant a parancs, visszanyerte az eszméletét, a hordágyon, ahogyan vitték kifelé, tekintetével befogta a termet, az ünnepet, a pillanatot, amikor olyan volt, mintha ismerné a saját sorsát és a többiekét. Még két órát élt.

Találkoztam vele azelőtt, a nevét is megjegyeztem, tudtam, melyik faluból jött, mit kell ott csinálni a templommal, a vadászházzal, mikorra épül ki a kanalizáció és ki a polgármester, csak azt nem tudtam, hogy a pap nem fogja elbúcsúztatni, mert nem fizette ki az egyházi adóját, vagy másért nem tette meg, a lényeg, hogy nem, de a templomot azért fel kell újítani, viték a sárban, a nyomasztó, téli bánáti délutánban a testét, nem voltam ott, így aztán sokáig nem tudtam megszabadulni a tekintetétől, a nevetésétől és izzadó homlokától, rossz volt a kedve, amikor odaért az összejövételre, mielőbb indulni akart volna haza, aztán már a többiek indították volna, de ő magához ragadta a mikrofont és énekelt, táncolni is felkért, nem mentem el vele, hazudtam, azt hazudtam, elígértem már ezt a fordulót, és gyorsan leültem a székemre, belefordultam a közben megérkező török kávéba, hogy a tompa puffanásra kapjam föl a fejem, a csődületre, a kivágódó ablakra.

A puffanás mindig utólag érthető meg, mint ahogyan az is, ami előtte volt, nevezzük egyszerűen csak az életnek, éppen olyan ez, mint amikor az autó mellett elszáguld egy motoros, először a hang, aztán a kép, lehet tőlem fordítva is, sose voltam túl jó fizikából. A többi ugyanaz. Puffanás, aztán felállsz. Vagy nem.

Idézetek: Mészöly Miklós: Sutting ezredes tündöklése, Bolond utazás

W. G. Sebald: Austerlitz